

מי נשא ונושא את ארון ברית ה'

בעת ההוא הבדיל ה' את־שֶׁבֶט הלוי לשאת את־אֲרוֹן בְּרִית־ה' לְעִמּוּד לְפָנָי ה' לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךְ בְּשִׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: עֲלִיבֹן לֹא־הָיָה לְלֹוֹי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו ה' הוּא נַחֲלָתוֹ פֶּאֶשֶׁר דָּבָר ה' אֱלֹהֶיךָ לוֹ: (דברים י ח-ט).¹

זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים: ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדת: ... ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ... ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ... ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת ... וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו אלה משא בני קהת באהל מועד: (במדבר פרק ד).²

ויכתב משח את־התורה הזאת ויתנה אלה־הכהנים בני לוי הנשאים את־אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (דברים לא ט).³

ויהי ככלות משח לכתב את־דברי התורה הזאת על־ספר עד תמם: ויצו משח את־הלוים נשאי ארון ברית־ה' לאמר: לקח את ספר התורה הזה ושמעתם אותו מצד ארון ברית־ה' אלהיכם והיחשם בך לעד: (דברים לא כד-כו).⁴

ויאמר יהושע אלה־הכהנים לאמר שאו את־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לְפָנָי הָעַם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לְפָנָי הָעַם: ... ואתה תצוה את־הכהנים נשאי ארון־הברית לאמר כבאכם עד־קצה מי הירדן בירדן תעמדו: (יהושע פרק ג).⁵

ויהי כי צעדו נשאי ארורה ששה צעדים ויזבח שור ומריא: (שמואל ב פרק ו פסוק יג).⁶

ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הָאֲרוֹן: (מלכים א פרק ח פסוק ג).⁷

¹ ראה תרגום כתר יונתן לפסוק: "בעת ההיא הבדיל יי את שבט לוי בשביל שקינאו לשמו ליהרג בעבור כבודו לשאת את ארון הברית של יי לעמוד לפני יי לשרתו ולברך בשמו עד עת היום הזה". נשיאת הארון היא זכות של שבט לוי שקינא לכבוד ה' בעגל ונזכרת לראשונה בספר במדבר פרק ז פסוק ט: "ולבני קהת לא נתן פיעבדת הקדש עליהם בפתח ישא". הקשר להורדת הלוחות השניים הנזכר בתחילת הפרק (דברים פרק ז) הוא ברור (למרות שכאן נזכר גם "הארון השני" הוא ארון העץ עליו כבר זכינו לדון בדברינו [שני ארונות הני](#) בפרשה זו). אבל מה פירוש המשך הפסוק: "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו"? האם אין זה תפקידם של הכהנים?

² כבר בתחילת ספר במדבר, בפרק ד, מתואר באופן מפורט חלוקת העבודה בין הכהנים ובין הלויים בני קהת. הכהנים מכסים את כלי הקודש הפנימיים ובהם הארון, ואז באים הלויים, בני קהת, ונושאים אותם ביד או בכתף, ככתוב שם: "וזאת עשו להם ויהיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו ובאו וישמו אותם איש על עבדתו ואל משאו". אבל הצירוף הלשוני "לשאת את הארון" (במדבר ד טו) מופיע לראשונה במקרא בספר דברים, בפרשתנו, צירוף שחוזר אח"כ פעמים רבות בנ"ך.

³ כאן, בסוף ספר דברים, אנחנו שומעים שלא הלויים בני קהת מופקדים על נשיאת הארון, אלא הכהנים. (פנחס הכהן קינא לכבוד ה' בחטא הזנות בשיטים, השווה עם קנאת הלויים בתרגום כתר יונתן לעיל). ואם כך, אזי הארון בולט בייחודו משאר "כלי הקודש" הפנימיים. בכולם הכהנים מופקדים על כיסויים ורק משפוק המשכן וכוסו הכלים, רשאים בני קהת לבוא ולשאת אותם בידיהם וכתפיהם. (לבני קהת לא ניתנו עגלות, ראה במדבר פרק ז). אבל את ארון הקודש, כיסו ונשאו הכהנים. כך נראה לכאורה מפשט הפסוק.

⁴ לקראת סוף ספר דברים, בפרשת וילך, שוב חוזרים הלויים כנושאי הארון. הלויים לא רק נושאים את הארון, אלא ניגשים אל הקודש פנימה ומניחים בארון (בתוכו או בצדו מבחוץ, ראה מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בגמרא בבא בתרא יד ע"ב ובירושלמי שקלים פרק ו הלכה א) את ספר התורה שכתב משה. (ראה המדרשים של שלושה עשר ספרי תורה שכתב משה ערב מותו ונתן אחד לכל שבט ואחד הפקיד בארון הברית, דברים רבה ט ט, פסיקתא דרב כהנא נספחים א – וזאת הברכה ועוד). אז מי נשא את הארון ובו ספר התורה (ולוחות ושברי לוחות)? הלויים או הכהנים בני לוי? ואם תאמר הלויים שאינם כהנים, הנה הם לא רק מברכים בשמו של הקב"ה כנזכר בפרשתנו, בפסוק הראשון לעיל, אלא גם מניחים את ספר התורה בארון ומן הסתם גם מוציאים אותו לקרוא ולעיון בו לפרקים. הם שברכם משה (שבטו שלו): "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" (דברים לג י).

⁵ בספר יהושע יש אמירה ברורה שהכהנים הם נושאי "ארון הברית ארון כל הארץ". כך הוא בפרקים ג, ד במעבר הירדן, וכך גם בכיבוש יריחו בפרק ו, וכך גם במעמד הר גריזים והר עיבל ביהושע פרק ח. חמש עשרה פעמים מוזכר בספר יהושע שהכהנים הם הנושאים את ארון הברית, כגון זה בנס חציית הירדן: "והיה פנח פפות רגלי הפהנים נשאי ארון ה' ארון כל־הארץ במי הירדן מי הירדן יפדתו הפנים הירדים מלמעלה ויעמדו גִּד אֶחָד" (יהושע ג יג), וכגון זה במלחמת יריחו: "ויקרא יהושע בְּדִבְרוֹ אֶל־הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְשִׁבְעָה כֹּהֲנִים וְשִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת יִבְלִים לְפָנָי אֲרוֹן ה' " (יהושע ו ו).

⁶ נשיאת ארון נוספת היא כאשר דוד מעלה את ארון הברית מבית עובד האדומי, לא בראשונה מבית אבינדב שם טעו ונשאו את הארון בעגלה. (אנחנו לא מונים את כל הנשיאות שבמקרא, דלגנו למשל על נשיאת הארון בימי עלי למלחמה בפלשתים שבעקבותיה נשבה הארון). כאן לא מפורש מי הם נושאי הארון, אבל במקבילה בדברי הימים א פרק טו כתוב: "אז אמר דָּוִד לֹא לְשִׂאת אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי אִם־הַלְוִיִּם כִּי־בָם בָּחַר ה' לְשִׂאת אֶת־אֲרוֹן ה' וְלִשְׁרָתוֹ עַד־עוֹלָם: ... ויהי בְּעֹזֵר הָאֱלֹהִים אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־ה' וַיִּזְבְּחוּ שִׁבְעָה־פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים". הרי לנו שוב לויים הנושאים את ארון ברית ה' ככתוב בתורה.

⁷ הגענו אל שלמה אשר בחנוכת המקדש מעלה את הארון ממשכנו הזמני באוהל שנטה לו דוד אביו, וכאן שוב "כהנים" ולא לויים. מה גם שהם צועדים אל הדביר פנימה ומניחים שם את הארון, ככתוב שם בהמשך: "ויבאו הפהנים את־אֲרוֹן בְּרִית־ה' אֶל־מִקְוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים אֶל־תַּחַת פְּנֵי הַכְּרוּבִים". נשיאת הארון בחנוכת המקדש, בדומה לכניסה לארץ בימי יהושע, היא מקרה מיוחד בו מדגיש הכתוב שהכהנים הם שנושאו את הארון. אמנם במקבילה בספר דברי הימים ב (פרק ה) שוב נזכרו לויים: "ויבאו כל זקני ישראל וישאו הלוים את־הָאֲרוֹן", אבל דווקא שם: שטר ושוברו (פתרון) בצדו, ככתוב בפסוק הסמוך: "ויעלו את־הָאֲרוֹן

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ח הלכה ב

בכל יום היו לויים נושאים את הארון והיום⁸ נשאוהו כהנים, שנאמר: "והיה כנוח כפות רגלי הכהנים וגוי". ר' יוסה אומר: בשלושה מקומות נשאו כהנים את הארון: אחת כשעברו ישראל את הירדן, ואחת כשסבבו את יריחו, ואחת כשהחזירוהו למקומו.⁹

מדרש תנחומא פרשת ויקהל סימן ז

... ראה כמה נסים היו בארון.¹⁰ ואם כן, היאך היו יכולים לטעון אותו ולא היו יראים? אלא כך היו בני קהת עושים: שני כוהנים גדולים נושאים להם את הפרוכת בקונטסין והיה דומה לוילון גדולה ועוביה טפח. ועל שבעים ושתים נימין נארגת ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטיין. וגי מאות כהנים נוטלין אותה.¹¹ ושני כהנים גדולים נושאים אותה בקונטסין בפני הארון. ואח"כ נותנין כיסוי עור תחש עליו שלא יראו בארון כלום, שנאמר: "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו" (במדבר ד).¹²

במדבר רבה ה ד

רמז לבני קהת ואומר להם: תנו דעתכם שלא לנהוג בקלות ראש ולהיכנס אצל הארון. אם נהגתם בו בקלות ראש, למדו מבני אהרן... תנו דעתכם שלא יגיע לכם כשם שהגיע לבני אהרן... ורבותינו אמרו: למה כתיב כאן אהרן? לפי שבשעה שנצטוו בני קהת על משא הארון נתייראו. התחילו צווחין על משה ואומרים הרי אנו מתים כשם שמתו בני אהרן.¹³

במדבר רבה במדבר, פרשה ה סימן ז

בשעה שחלק קרח על משה בא מלאך המות לצאת על ישראל ולחבל אותם... והיה משה שרוי אצל אהל מועד שהיה מבני קהת והרגיש בו שמבקש לצאת על ישראל. מיד אמר לאהרן: "קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח וגוי וכפר עליהם" - מהרה ובדילוג זרו עצמך... אמר לו אהרן: מרי, מה ראית? אמר לו: ראיתי למלאך

וְאֵת־אֱהֱל מוֹעֵד וְאֵת־כְּלִי־הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֶהֱל הֶעֱלוּ אֹתָם הַפְּהָנִים הַלְוִיִּם". לכאורה, ניתן להסביר שהכהנים גם הם לויים ולפיכך גם במקרים המיוחדים בהם הכהנים נושאים את הארון, הם מכונים לעיתים לויים: 'כהנים בני לוי', 'הכהנים-הלויים'. אבל נראה שאין זה פתרון טוב לסתירות לכאורה שבפסוקים בספר במדבר ובספר דברים לעיל. בפרט לבעייתיות של הפסוק בפרשתנו: מי נשא את הארון בעת ההיא בה "הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה'?" מי הניח שם את ספר התורה (הוציאו לפרקים)? מי עמד ליד הארון ושירת ובירך בשם ה'?

⁸ יום חציית הירדן בכניסה לארץ בימי יהושע.

⁹ בעת חנוכת מקדש שלמה כפי שראינו בפסוקים לעיל. ראה ציטוט תוספתא זו בגמרא סוטה לג ע"ב. התוספתא מסדירה את החלוקה בין הלויים בני קהת שהיו נושאים את ארון הברית בדרך כלל, ובין שלושה מקרים מיוחדים בהם תפסו הכהנים את מקומם של הלויים כפי שראינו בפסוקים לעיל. מדוע? האם יש פה 'מעלין בקודש' שבמקרים מסוימים הלויים אינם מספיק חשובים? (ואם מעלין, הרי גם אין מורידין!). אגב, התוספתא לא מזכירה את מעמד הר גריזים והר עיבל שראינו לעיל, וגם לא מקרה נוסף שמוזכר בפסוקים לעיל שנשאיר לשואבי המים לגלות אותו. בכל מקרה, הוא יתברר להלן. כך או כך, על בסיס תוספתא זו, לכאורה הכל ברור ומובן.

¹⁰ ראה שם קודם, כל הניסים שהיה הארון עושה לבני ישראל במדבר: "שני ניצוצין יוצאין מבין שני הכרובים והורגים נחשים ועקרבים ושוורפין את הקוצין והיה העשן עולה ומתמר וכל העולם מתבסס מן הריח שהיה מוציא וכו'". ראה דברינו [ויהי בנסוע הארון](#) בפרשת בהעלותך.

¹¹ על שלוש מאות כוהנים והפרוכת, ראה בגמרא חולין צ ע"ב פינוי הפירות מהפרוכת שעל פתח ההיכל ("גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, ומודלה על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול מביא ותולה בה") ושלוש מאות הכוהנים שהיו מטבילים את הפרוכת שעל פתח קודש הקדשים שהייתה עם כתמי דם רבים (שם).

¹² ראה גם במדבר רבה ו יא: "על פי ה' אשר פקד אותם ביד משה, הרי זה אמור כנגד בני קהת שאהרן מנאם לבני קהת ואמר: פלוני ופלוני ישאו את הארון, פלוני ופלוני ישאו את המזבח וכן כל כלי קודש הקדשים". מדרשים אלה חוזרים ומאוששים את תפקיד הלויים בני קהת בנשיאת הארון (אחרי הפסוקים המפורשים על כך בספר במדבר פרק ד) וחלוקת התפקידים בינם ובין הכהנים, ראה המדרשים שלוי לא נשא את מיטתו של יעקב משום שעתיד לשאת את הארון: "לוי אל יטעון. למה? שעתידין לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת" (תנחומא במדבר יב). אבל בה בעת, ממחישים המדרשים גם את הסכנה הגדולה אפילו בראיית הארון! אז איך אומר הפסוק בפרשתנו: "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו"?

¹³ אמנם באותה פרשה של מדרש במדבר רבה ראינו מדרש שונה שבני קהת חפצו כולם לישא את הארון "מפני שהיו יודעין שכל מי שטוען בארון שכרו מרובה, והיו מניחין את השולחן והמזבחות וכולן רצין לארון ליטול שכר", אבל שם יש גם ביקורת קשה על ריצה זו "ומתוך כך היה זה מריב ואומר אני טוען כאן, וזה מריב ואומר אני טוען כאן, ומתוך כך היו נוהגין בקלות ראש" עוד נזכר שם שבשל כך היו בני קהת הולכים ומתמעטים. ראה גמרא יומא נד ע"א שצריך היה להזהיר את בני קהת לא לראות אפילו את הכנסת הכלים לעטיפה שלהם כהכנה למסעות: "ולא יבואו לראות כבלע את הקדש, ואמר רב יהודה אמר רב: בשעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם!". האם מדרש זה רומז שבאמת מן הראוי שהכהנים הם שישאו את הארון? אולי משא זה "גדול מד" על בני לוי? אולי באמת לא כל אחד יכול לבוא אל הקודש? ומה יהיה על ספר התורה הנתון שם? יישאר כמו כתב יד יקר או ציור נדיר במוזיאון? רק הכהנים יוכלו לעיין בו ולקרוא ממנו לעם?

המות שיצא לנגוף לשונאי ישראל ... נמצאת למד שהלויים היו כלין את הפורעניות ומהן בני קהת שנושאי ארון היו. אמר להם הקב"ה: הם מצטערים עם ישראל כל הצער הזה ואין אתם עושים להם תקנה.¹⁴

במדבר רבה פרשת במדבר, פרשה ה סימן ח

... ועוד בדבר אחד היו מעולים (הקהתים) מכל הלויים, שכל הלויים היו טוענין בכל המשכן והיו מהלכין כדרך ופניהם כנגד הדרך. אבל בני קהת היו מהלכין אחוריהם ופניהם לארון כדי שלא ליתן אחור לארון.¹⁵ הוי נמצאת אומר: אף ע"פ שהיו גדולים מן שאר המשפחות ... לא היתה רוחן גסה עליהן ... לפי שאין גדולה לפני האלהים. נמצאת אומר: אף על פי שהיתה משפחת קהת פלאטיני,¹⁶ אלא כיון שהיו באין לטעון את הארון, היו טוענין בו כעבדים. אמר הקב"ה: התורה היא חיים ... ובני קהת מחזיקים בתורה שהיא חיים, זה הארון שנושאי שבו התורה, בדין הוא שיחיו ולא ימותו, הוי: "וחיו ולא ימותו".¹⁷

מסכת סוטה דף לה עמוד א

נשא ארון את נושאי וועבר, שנאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: "ויבואו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון" (שמואל ב ו ו), אמר לו הקב"ה: עוזא! נושאי נשא, עצמו לא כל שכן ...¹⁸ דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר: "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי", אמר לו הקב"ה: דברי תורה שכתוב בהן: "התעייף עיניך בו ואיננו" (משלי כג ה), אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן, דכתיב: "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו' ", ואיהו אתייה בעגלתא.¹⁹

מדרש תנחומא פרשת וארא סימן ז

"שאו שערים ראשיכם והינשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד" (תהלים כד) - שלמה אמר הפסוק הזה בשעה שהכניס את הארון לבית קדשי הקדשים. עשה ארון של עשר אמות והכניס את הארון לתוכו ונשא אותו.²⁰ כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של יי אמות ואין עשר אמות יכולין ליכנס לתוך עשר אמות ... עמד שלמה והיה מתבייש ולא היה יודע מה לעשות, התחיל מתפלל לפני הקב"ה ... הלך והביא ארונו של דוד אביו והיה

¹⁴ אנחנו גולשים קצת הצידה לפרשת קרח, אך למדרש "שווה" ואולי גם קשור לנושא שלנו. מדרש זה מזכיר לנו מי היו אלה שחלקו על משה בעדת קרח? הקהתים! "חכם גדול היה קרח ומטועני הארון היה" (תנחומא קרח סימן ב). נושאי הארון הם שעמדו בראש המחלוקת על משה ואהרן (שהיו גם הם מבית קהת, רק מבני עמרם בנו, בעוד שקרח היה מבני יצהר. משה וקרח היו בני דודים). מלאך המות יצא לחבל בלויים נושאי הארון שלא הסתפקו בתפקיד זה, ולא היו מוכנים רק לבוא ולשאת את הכלים שהכהנים היו מכינים להם ועוטפים אותם. האם נוכל לצרף גם מדרש זה למדרש הקודם? לפחיתות שחלה במעמד הלויים נושאי הארון?

¹⁵ ראה משנת רבי אליעזר פרשה י עמוד 185: "ארבעה נושאי את הארון: שנים פניהן אל פני הדרך ושנים אחוריהן לפני הדרך". אלה שנושאו את הארון בחלק "הקדמי", בכיוון ההליכה, הלכו בעצם אחורה על מנת לא להפנות גב לארון. ראה דברינו [ברכת כהנים](#) בפרשת נשא איך פותרים את הבעיה שהכהנים מפנים את גבם לארון הקודש. מי עוד הלך לאחור מתוך מתן כבוד?

¹⁶ משפחה מבית המלוכה. פלטיין הוא ארמון המלך.

¹⁷ כיוון שדרשנו קצת בגנותם של בני קהת הלויים נושאי הארון בשל קרח ורמזנו שאולי זו סיבה להעברת נשיאת הארון לכהנים, לפחות במקרים מיוחדים, חזרנו לדרוש בשבחם של הקהתים.

¹⁸ וכן הוא גם במדרש במדבר רבה ד כ: "וישלח עוזא אל ארון האלהים. אמר לו הקב"ה: הארון נושאי נשא, עצמו לא כל שכן! דכתיב (יהושע ד) ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם - נשא ארון נושאי וועבר. כי שמטו הבקר (שמואל ב ו) למה שמטו? שהיו מוליכין אותו שלא כתורה, שהן היו צריכין להוליכו בכתף וטעונוהו בעגלה והלך לו לעצמו". מדובר כמובן בהעלאת ארון הברית הראשונה, מבית אבינדב שבגבעה, לא בשנייה מבית עובד אדום (ראה שמואל ב פרק ו).

¹⁹ נושא העלאת ארון הברית ע"י דוד אל עיר דוד, בתחילה מבית אבינדב ואח"כ מבית עובד אדום הגתי, הוא נושא נכבד שבע"ה נשוב לדון בו בשבת פרשת שמיני (הפטרת הפרשה). גם הדרשות על דוד שנוענש על שקרא לדברי תורה זמירות, ראויות לגיליון נפרד. כאן, די לנו במוטיב הארון שנושא את נושאי. מוטיב שמקורו במעבר הירדן, שם נשאו הכהנים את הארון ואירע נס עמידת מי הירדן בדומה לקריעת ים סוף; וממשיך לדוד, שם נשאו הלויים את הארון, כפי שהבאנו בעמוד הראשון. המליזים היו אמנם אומרים שהארון גם "הורג את נושאי" (ויקרא רבה יח ד), אבל מי שנהג כראוי בארון, כהנים ולויים, מי שהבין שנושאת הארון היא בכתף, במגע אישי של האדם בקודש ובהבנה שבעצם הנישא נושא את הנושא - אין לו ממה לחשוש. ראה בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב שאחיתופל ידע הלכה זו ולא רצה לומר אותה לדוד (בהעלאת הראשונה) משום שדוד פגע בכבודו.

²⁰ עפ"י פשט הפסוקים המתארים את מקדש שלמה, ומדרשים אחרים שלמה לא עשה ארון חדש, בוודאי לא ארון כזה גדול של עשר אמות (ראה מידות הארון בפרשת תרומה, שמות כה י: "וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֵׁטִים אֲמֹתַיִם וְחֻצֵי אַרְבֵּי וְאָמָה וְחֻצֵי רַחְבּוֹ וְאָמָה וְחֻצֵי קִמְתּוֹ"), אבל הייתה בעיה של הכנסת הארון לדביר בשל הבדים בהם נישא הארון והכרוכים שעשה שלמה שהיו שונים מהכרוכים של משה. ראה למשל ברייתא דמלאכת המשכן (קירשנר) פרק ז: "ואעפ"י שעשה שלמה תבנית כל הכלים, תבנית הארון לא עשה ... היה ארון נתון בתוך הבית וחולק את הבית עשר אמות על עשר אמות ושנים כרוכים של זהב היו עומדים על רגליהם בארץ מכותל לכרוך חמש אמות מכרוך לארון חמש אמות ... כיון שהכניסו הארון האריכו הבדים והגיעו לפרוכת והגיעו לפתח. [לפיקך] לא נגעלו ללותת בית קדשי הקדשים וכו'".

מתפלל ואומר: "ה' אלהים אל תשב פני משיחך" (דברי הימים ב ו) ... עשה בזכותו של זה: "זכרה לחסדי דודי עבדך". מיד נענה ... ורוח הקודש צווחת ואומרת: "ושבח אני את המתים שכבר מתו" (קהלת ד). התחיל שלמה אומר: "שאו שערים ראשיכם והינשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד". באותה שעה בקשו השערים לירד ולרוץ את ראשו שהיו סבורין שעל נפשו הוא אומר מלך הכבוד. אמרו לו: מי הוא זה מלך הכבוד? אמר להם: "ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה". כיון שאמר להם כך מיד שקטו ...²¹

אבן עזרא דברים פרק לא פסוק כה

ויצו משה את הלויים - דרך קצרה, כאילו אמר הלויים הנזכרים שהם הכהנים ולא כל הלויים, כי אינם נוגעים בארון. וטעם נושאי ארון ברית ה' - בציווי.²²

מים אמצעיים:²³ לכאורה הכל מסתדר על בסיס התוספתא לעיל שמבחינה בין המצב הרגיל ובין מקרים מיוחדים בהם הכהנים נשאו את הארון - כהנים המכונים גם 'הכהנים הלויים' או 'הכהנים בני לוי', בפרט אם נרצה לא לקחת משבט לוי את תפקידו הנכבד בנשיאת הארון. הלויים היו נושאים את הארון במסע במדבר וכך גם כאשר דוד מעלה את הארון מבית עובד האדומי, אבל בעת הכניסה לארץ ובעת הכנסת הארון לבית המקדש - כהנים שהם לויים ולא לויים שאינם כהנים. לשלושה המקרים של התוספתא יש להוסיף מקרה רביעי של מעמד הר גריזים והר עיבל שאפשר להחשיב גם אותו כחלק מהכניסה לארץ, ראה דברינו [ברית הר גריזים והר עיבל](#) בפרשת כי תבוא. מקרה חמישי, ראשון בעצם, הם הפסוקים בספר דברים פרק לא: כתיבת התורה ע"י משה ונתינתה בארון, ערב הכניסה לארץ. פסוק ט בפרק לא מוכיח על פסוק כה ובשניהם - כהנים. כמו שאבן עזרא וחזקוני מבארים (אבל לא בלי קושי גדול).

מה נותר לנו? הפסוק הראשון בראש הדף, הפסוק מהפרשה שלנו, שקשה לומר שהכוונה שם לכהנים בני לוי, 'הכהנים הלויים' (ראה הערה 1 לעיל), ונשארה השאלה שהעלינו בראש דברינו, איך זה שהלויים עומדים ומשרתים ליד הארון ומברכים את העם?

רש"י דברים פרק י פסוק ח

בעת ההוא הבדיל ה' וגו' ... בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל ובני לוי לא טעו, הבדילים המקום מכם. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן, לומר שאף בזו לא טעו בה בני לוי, אלא עמדו באמונתם.²⁴

²¹ ראה במדבר רבה טו יג שבסוף נישאו השערים לכבוד הארון: "בשעה שהכניס שלמה את הארון למקדש אמר: שאו שערים ראשיכם והינשאו פתחי עולם שהיו הפתחים שפלים, ואמר: הינשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד. אמרו השערים: מי הוא זה מלך הכבוד? מיד בקשו השערים לירד עליו ולרוץ את ראשו, אילולי שאמר: ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה. וחזר ואמר: ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה, שאו שערים ראשיכם. אמר להם: התגדלו שמלך הכבוד עליכם. מיד חלקו לו כבוד ונשאו עצמן ונכנס הארון. אמר להם הקב"ה: אתם חלקתם לי כבוד, חייכם כשאני אחריב את ביתי אין אדם שולט בכם וכו'". סוף דבר, רגע חנוכת המשכן הוא רגע שיא של נשיאת הארון. לא רק משום ששוב כהנים הם הנושאים אותו, כמו בימי יהושע, אלא משום שהבית אליו הם נכנסים למשכן של קבע, הוא עצמו נישא - שערו נישא, על מנת לקלוט את הארון. נשיאת הארון הגיעה כאן לשיא. מה יהיה מכאן ואילך? האם אין עוד צורך בנשיאת הארון? האם הגיע למשכן הקבע? נחזור לפסוקים בספר דברים שהוא הראשון שטבע את מטבע הלשון "נשיאת הארון" ונראה כמה רחוק הוא צופה. מה חלקם היום של הלויים, הכהנים, וכלל ישראל? הרי הארון, אף כי לא במתכונתו המקורית, הוא מכלי המקדש היחידים שאנו מחזיקים בהם עד היום ולא מהססים ללוות את ספר התורה שאנו מוציאים מארון הקודש שלנו בפסוק: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה וכו'". וכל אדם מישראל יכול לשאת את הארון, לעמוד ולשרת, לפתוח שערו, להוציא ולהניח את ספר התורה שבו, בדומה ללויים בדברים לא לעיל: לקח את ספר התורה הזו ושמרתם אתו מצד ארון ברית ה' אלהיכם וקה'השם בך לעד. ראה שוב דברינו [ויהי בנסוע הארון](#) בפרשת בהעלותך. ויהי בנסוע הארון בתולדות עם ישראל, האם התקיים בו גם: ויהי בנשוא הארון בתולדות עם ישראל? מי נשא ונושא את הארון היום? נחזור לפסוקי ספר דברים, שלושת הפסוקים שהבאנו בתחילת הדף.

²² אבן עזרא מתייחס למקבץ הפסוקים הרביעי שהבאנו בראש דברינו (דברים לא) ומסביר שהלויים הנזכרים בפסוק זה הם בהכרח לויים-כהנים ('כהנים-לויים') שהרי הלויים אינם רשאים לגעת בארון. הכינוי שלהם בפסוק: "הלויים נושאי ארון ברית ה'" איננו אלא תזכורת לציווי על הלויים לשאת את הארון. באופן דומה מפרש חזקוני, אשר מקשר בין פסוק כה בפרק לא ובין פסוק ט (מקבץ הפסוקים השלישי שהבאנו): "ויצו משה את הלויים - הנזכרים במקום אחר שהם כהנים ואין לומר לויים ממש שהרי אינם נוגעין בארון". 'הכהנים בני לוי' הנזכרים בפסוק ט הם הלויים הנזכרים כאן, בפסוק כה. ראה גם פירוש רמב"ן כאן. ועדיין לכנות את הלויים כאן שהם בעצם כהנים "נושאי ארון ברית ה'", קשה ולא ברור. ורש"י שותק כאן (בנוסחאות שבידינו).

²³ יש דבר כזה. ראה חולין קה ע"א: "מים ראשונים ואחרונים - חובה, אמצעיים - רשות".

²⁴ רש"י מתכוון כאן לפעם השנייה בה עמדו בני לוי כנגד העם המורד. הראשונה כמובן בחטא העגל ככתוב מפורש בתורה (שמות כ טשא פרק לב). השנייה, היא מדרש חז"ל שבמות אהרון "התייר הגדול" ביקשו בני ישראל לחזור למצרים ובני לוי עמדו כנגדם והרגו בהם וגם נהרגו על ידם. ובזכות זה זכו להבדלה והקדשה שנייה. ראה דברינו [מות אהרון](#) בפרשת חוקת. לזה אולי מתכוון גם פירוש תרגום כתר יונתן לפסוק שהבאנו בראש דברינו: "בעת ההיא הבדיל יי את שבט לוי בשביל שקינאו לשמו ליהרג בעבור כבודו לשאת את ארון הברית של יי לעמוד לפני יי לשרתו ולברך בשמו עד עת היום הזה" - לקנאות במות אהרון ולא בחטא העגל.

לשאת את ארון - הלויים: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו - הכהנים, והוא נשיאת כפים.²⁵

רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכות יב-יג

ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" ... ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם,²⁶ אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו, לדעה את יי, והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים. ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים. הרי דוד עליו השלום אומר: "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".²⁷

פתרון תורה פרשת והיה כי תבוא עמוד 283

"וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמור הסכת ושמע ישראל וכו' " (דברים כז ט) - ... ומה דברים שהיו שם? אילא שבאו אצל משה ואמרו לו: לא נטלת את התורה ונתתה אותה לכהנים? שנאמר: "ויתנה אל הכהנים בני לוי". אמר להם: רצונכם שיכתבו לכם ויכתרו לכם ברית שכל מי שהוא מבקש ללמוד את התורה שלא יהא נמנע? אמרו לו: הין. עמד משה והכהנים והלויים וכתרו ברית עם ישראל שאין אדם נמנע לקרות בתורה, שנאמר: "אל כל ישראל לאמר". ואין לאמר אילא שבועה ... ואף כן נשבע משה והכהנים והלויים.²⁹

²⁵ רש"י ששקת בסתירת הפסוקים בפרק לא בדברים (הערה 22 לעיל), לא מתעלם מהקושי של הפסוק בפרשתנו ונוקט בטכניקה של חז"ל 'פליגין דיבורא'. חצי הפסוק: "הבדיל ה' אֶת־שֶׁבֶט הַלְוִי לְשֵׁאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִיתֵהּ" - הם הלויים, אבל "לְעִמְד לִפְנֵי ה' לְשֵׁרתו וּלְבָרַךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" - כהנים. וזה פירוש קשה כמובן. אך בדרך זו הולכים רש"ם ומפרשים אחרים ורק אבן עזרא מוכן ללכת צעד אחד נוסף ולומר ש:"לשרתו" משותף ללויים ולבני אהרן: "לשרתו - בני לוי עם בני אהרן. ולברך בשמו - כי אלעזר היה נושא את כפיו" - מעבר מדורג מהלויים לכהנים בפסוק שלנו. אולי ההשתתפות של הלויים בנטילת ידי הכהנים לפני הברכה.

²⁶ שים לב: מכל באי העולם!

²⁷ פירוש העמק דבר לנצ"ב, מציע לראות את הפסוק בפרשתנו שנשאר לנו לבאר, הראשון בראש הדף, את הבסיס לדברים אלה של הרמב"ם אשר מרחיב את מעגל לומדי התורה מהכהנים, ללויים, ומשם ל"כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי וכו' ". ואלה דבריו (בדילוגים וקיצור): " ... ועל כן היה ברור לחז"ל שלא מדבר בזה המקרא בכהנים, אלא בכל שבט לוי ... ולא שבט לוי לבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו וכו'... הרי שהביא לשון המקרא לא על שירות בית המקדש וכהנים אלא במובדל לגבוה ... ובעת ההיא שבט לוי במוסרה או ביוטבתה שמה קיבלו עול תורה ולהיות פרושים לגבוה ... כמו שכתוב בדברי הימים ב לה ג: ויאמר יאשיהו ללויים המבינים לכל ישראל ... תנו את ארון הקודש בבית ... אין לכם משא בכתף, עתה עבדו את ה' אלוהיכם ואת עמו ישראל - שציווה אותם שלא יהיו פרושים בפני עצמם או משוקעים בקדושת המחשבה, אלא יתעסקו בריבוי תלמידים ללמדם דרך פלפולה של תורה ... וכן כתב בספר נחמיה ח': והלויים המבינים לכל העם. וכל זה נהיה בעת ההיא שהבדיל ה' אותם לשאת את התורה מהגנוז בה ברמיזותיה ודקדוקיה וזה מכונה בשם ארון ברית ה', והיינו דכתיב להלן פרק ל"א: ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה'. והרי לא היו הכהנים נושאים הארון של בצלאל! אלא הכוונה כמו שכתבנו עמל תורה שבע"פ .. וראוי לדעת דמכאן והלאה כתיב כמה פעמים: הכהנים הלויים. ולא בא הכתוב לייחס הכהנים בשבט לוי, אלא הפירוש הכהנים שהמה גם כן תלמידי חכמים המכונים בשם הלויים על פי מקרא זה ... ומזה שכינה הכתוב עמלה של תורה ארון ברית ה', למדנו כמה עניינים ממשא ארון הקודש של בצלאל, למשא הארון שהוא התלמוד". הנצי"ב ממשיך ומבאר את המשך הפסוק, את המילים: "לעמוד לפני ה' לשרתו", ואומר: "אלה חכמי הדור המה העומדים לפני ה' בתפילה שהיא עבודה כידוע". וכמו כן, "ולברך בשמו" - למי שנדרש לברכה יהיו הלויים עמלי תורה מיוחדים". שורה תחתונה, הנצי"ב לוקח את הפסוק בפרשתנו ומעתיק אותו ללא שום היסוס או פקפוק, לתוך עולם התורה של ישיבות ליטא שהיה ממנהיגיה הבולטים. יש כאן אולי פירוש קצת אליטיסטי, אבל גם גישה פרשנית מסורתית-מודרנית שלא מהססת לקחת פסוק בתורה ולפרשו באופן ישיר על הדור הנוכחי. גישה שהופכת את העלייה בקודש שראינו לעיל מלויים לכהנים ומארון שנישא בכתף לארון שנושא את נושאי (ולעתים גם מכלה את נושאי) עד הכניסה לבית המקדש - לכיוון הפוך, הפתוח והעממי, לארון פתוח לכל. ארון שבני אדם פשוטים, "כל איש ואיש מבאי עולם" נושאים אותו; נושאים ונותנים בכתוב בו ובארון הספרים היהודי הענק שהתווסף לו במרוצת הדורות. כבני קהת "שהיו טוענים בו כעבדים". ומן הסתם היו הרמב"ם והנצי"ב שמחים לראות את עולם התורה הפורח בארץ ישראל בימינו - את הלויים של ימינו, את כל "איש ואיש מבאי העולם" שנדבה רוחם והבינו מדעם לעסוק בתורת ישראל. ומהם שמסתפקים מהציבור בדומה למתנות כהונה ולוויה ומכריזים שתורתם אומנותם, ומהם שאין תורתם אומנותם ומשלבים תורה וחיי מעשה ועושים תורתם קבע ואומנותם ארעי.

²⁸ פסוק זה חורג מרשימת הפסוקים שהבאנו בראש הדף, אין שם אזכור 'נשיאת הארון', אך שייך אף הוא לפסוקי סוף ספר דברים הדנים בכתבת התורה וסיכומה. וכאן, בסוף פרשת כי תבוא, מדובר על כתיבת התורה על אבנים בכניסה לארץ. ראה דברינו [האבן תשמור את האבן](#) בפרשת כי תבוא.

²⁹ ראה מקבילה בילקוט שמעוני תורה פרשת כי תבוא רמז תתקלח: "וידבר משה והכהנים הלויים. מה דברים היו שם? ללמדך שבאו ישראל ואמרו למשה: נטלת את התורה ונתת לכהנים, שנאמר: ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים. אמר להם משה: רצונכם שיכתרו לכם ברית שכל מי שמבקש ללמוד תורה לא יהא נמנע? אמרו לו: הן. עמדו ונשבעו שאין אדם נמנע מלקרות בתורה, שנאמר: אל כל ישראל לאמר. אמר להם משה: היום הזה נהיית לעם". ראה גם רש"י בדברים כט ג: "עד היום הזה - שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב (לקמן לא, ט) ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו: משה רבינו, אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה? ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה, לנו ניתנה! ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם: היום הזה נהיית לעם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום". מה יותר משמח את משה, ראש שבט הלוי, מרצונו של העם להשתתף כולם בנשיאת הארון. קרח "שהיה מטועני (נושאי) הארון", מבית קהת, לא הסתפק בנשיאת הארון ובא במחלוקת וטענות על משה: "כי כל העדה כולם קדושים". כאן, בדרכי נעם, באים כל ישראל ומבקשים ליטול חלק בנשיאת ארון הברית ובו לוחות הברית וספר התורה שכתב משה. נראה שמדרש

שבת שלום ונחמה שנייה מחלקי המים

מים אחרונים: בשטף הדברים שהבאנו (בדברי הנצי"ב שבהערה 27) נזכר הפסוק מדברי הימים ב לה ג, בעת חידוש עבודה בית המקדש ע"י יאשיהו, אחרי ההרס הגדול בימי מנשה ואמון אבותיו: "וַיֹּאמֶר לְלוֹיִם הַמְּבִינִים לְכֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לְהַ' תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקְּדֹשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּכַתֵּף עִתָּה עֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל". לא הבאנו פסוק זה בראש הדף משום שאין בו "נשיאת הארון". "תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקְּדֹשׁ" אומר הפסוק ומוסיף: "אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּכַתֵּף". חז"ל דורשים פסוק זה על גניזת הארון בימי יאשיהו שידע שכלה ונחרץ דינו של המקדש ליהרס ושל העם לצאת בגלות. ראה דברינו [תחנתו האחרונה של הארון](#) וכן [גלגוליו של ארון הברית](#), שניהם בפרשת בהעלותך. אבל פשט הפסוק הוא שהארון חוזר למקומו בבית הקדש שחולל, כפי שמפרש שם רש"י: "צוה יאשיהו להושיבו וליתן הארון במקומו אשר בנה שלמה". מה שאולי כבר אמר להם שלמה בחנוכת המקדש. אין יותר צורך בעבודת נשיאת הארון אשר הגיע אל מנוחתו. מה יש לעשות עתה? "עִתָּה עֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל" והדברים מתחברים בימינו עם שני המקורות האחרונים שהבאנו, כפי שמעיר העמק דבר, על כל מי שמקדיש עתותיו לתורה. זו נשיאת הארון בימינו בידי כל מי "מבאי העולם" שחשקה נפשו בתורה.

פתרון תורה וילקוט שמעוני שהבאנו כאן מקדימים את דברי הנצי"ב ומציגים, כבר בימי משה, את הגישה העממית של כלל ישראל ושל "כל איש ואיש מבאי העולם" שנדבה רוחם להטות כתף בנשיאת ארון הברית והתורה בכל דור ודור. בלי לפחד שיבולע להם את הקודש. ולזכות שהארון יישא את נושאו.